

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Lohjan kaupunki kiittää mahdollisuudesta kommentoida kotouttamisselontekoa. Kotoutumisprosessin vahvistaminen on kannatettava tavoite. Kotoutuminen kattaa kaikki ihmisen elämän osa-alueita: hyvinvointia (ml. asumisolot), koulutusta ja osaamista, yhteiskunnallista osallistumista, kaksisuuntaista kotoutumista (esimerkiksi valtaväestön asenteet eri vähemmistöryhmiä kohtaan) ja työllisyyttä. Kotoutumisselonteko tuo hyvin esiin maahanmuuttajaväestön monimuotoisuuden. Osalla on mukanaan monia kotoutumista tukevia voimavaroja, osalla on taas varsin monia esteitä kotoutumisen polullaan. Tämän vuoksi täysin sama palvelumuoto ei voi soveltua kaikille. Erityisesti työllisyyden vahvistamiseen liittyvät tavoitteet henkilökohtaisemman palvelun ja palkkatuen vahvistamisen keinoin ovat selonteon hyviä ja kannatettavia osia. Osa selonteossa esitetyistä keinoista, kuten kotoutumissuunnitelman keston lyhentäminen, ovat taas ristiriidassa kotoutumisprosessin nopeuttamistavoitteen kanssa eikä Lohjan kaupunki voi niitä kannattaa. Tarkemmat kommentit näkyvät lukukohtaisissa kommentteissa.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

Tilannekuvaluvusta ilmenee, että maahan muuttaneet ovat perin heterogeeninen ryhmä, mutta yleisesti ottaen maahanmuuttajaväestön koulutus, osallisuus, sosioekonominen asema sekä työllisyys ovat valtaväestöä heikommalla tolalla. Erot korostuvat Lähi-idän ja Pohjoisen Afrikan alueelta muuttaneiden kohdalla, kun taas esimerkiksi EU-kansalaiset sekä entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneet ovat lähempänä valtaväestöä kaikilla keskeisimmillä kotoutumista kuvaavilla mittareilla.

Maaryhmien sisällä esimerkiksi työllisyyserot voivat olla eri sukupuolten välillä suuriakin, naisten työllisyysasteen ollessa usein selvästi miehiä alhaisemmalla tasolla. Tätä eroa selittää osittain perheellistyminen nuorena sekä pitkät ajat kokonaan työvoiman ulkopuolella. Perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa maahan muuttaneet lapset ja nuoret ovat selvästi valtaväestöä jäljessä oppimistuloksissa (toisella asteella esimerkiksi ammatillisen koulutuksen keskeyttäminen on

yleisempää), ja tämä ero oppimistuloksissa on yksi eurooppalaisen vertailun suurimmista. Maahan muuttaneiden kokemaa syrjintää vaikeuttaa työllistymistä ja heikentää tutkitusti myös terveyttä ja hyvinvointia sekä luottamusta instituutioihin. Syrjiviin asenteisiin puuttuminen on näin ollen varsin tärkeää paitsi maahan muuttaneiden sosioekonomisen aseman, myös koko yhteiskunnan sosiaalisen koheesion vahvistamisen kannalta.

Yleiskuva vastaa verrattain hyvin myös tilannetta Lohjalla vaikka täysin tarkkaa kuntakohtaista tilastotietoa ei olekaan saatavilla. Lohjan tieto perustuu ensisijaisesti sosiaalihuollon asiakastapaamisiin, moniammatilliseen viranomaisyhteistyöhön ja niiden pohjalta tehtyihin asiakaskirjauksiin.

Kotoutumisprosessi käynnistyy perin erilaisilta lähtötasoilta. Haavoittuvassa asemassa olevilla ihmisillä kuten luku- ja kirjoitustaidottomilla sekä työvoiman ulkopuolella olevilla maahanmuuttajilla (kotiäidit, vammaiset, pitkäaikaissairaat) peruskielitaidon ja suomalaisessa yhteiskunnassa asioimisen taitojen saavuttamisessa voi kestää vuosikausia. Siksi Lohjan kaupunki näkee tarpeellisena, että haavoittuvassa asemassa olevilla ryhmillä on mahdollisuus erityiseen ohjaukseen, neuvontaan ja tukeen joka edistää heidän tosiasiallisia mahdollisuuksiaan sijoittua työmarkkinoille, ja että näitä tukimuotoja kehitetään systemaattisesti. Kotoutumissuunnitelman kesto tulee pitää vähintään nykytasolla, mutta viiden vuoden keston ylittäneilläkin tulee olla tarvittaessa mahdollisuus räätälöityihin toimiin. Erityistä tukea tarvitsevien määrän tulee selvästi näkyä sekä kunnille että soteuudistuksen toteutuessa mahdollisille hyvinvointialueille suunnattavassa rahoituksessa läpi kaikkien palvelualueiden (perusterveydenhuolto, varhaiskasvatus, perusopetus, toisen asteen opetus, vapaa sivistystyö, sosiaalipalvelut).

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Lohjan kaupunki pitää luvussa 7 tehtyjä työllisyyden edistämiseen tähtääviä havaintoja ja tavoitteita kannatettavina.

Palkkatuen uudistaminen asettamalla tukitaso työttömyyden pituudesta riippumatta 50 prosenttiin lisää mahdollisuuksia hyödyntää palkkatukea maahan muuttaneiden työllisyyden edistämässä.

Liiketoimintaperusteisen välityömarkkinatoimijan perustaminen Ruotsin Samhall Ab:sta saatujen kokemusten pohjalta on kannatettava uudistus kaikkien osatyökykyisten työllisyyden edistämässä, mukaan lukien osatyökykyiset maahanmuuttajat.

Kaikki toimenpide-ehdotukset joiden tavoitteena on turvata työvoimapalveluissa henkilökohtaisen ohjauksen riittävyys, ovat erittäin kannatettavia. Kaiken kaikkiaan toimet, joilla lisätään maassaoloajasta riippumatta aktiivisia työvoimapolitiittisia toimenpiteitä kuten koulutukseen osallistumista, työllistämistä palkkatuella ja tuettuun työhön osallistumista, ovat kannatettavia. Maahanmuuttajien työllisyys on muissa Pohjoismaissa Suomea paremmalla tolalla tutkimusten mukaan osittain juuri siksi että muissa Pohjoismaissa työvoimapolitiittisten toimenpiteiden intensiteetti ja kirjo on selvästi Suomea isompi (kts. esim. Calmfors & Gassen (toim.) 2019).

Vieraskielisyystekijän lisääminen ammatillisen koulutuksen rahoitukseen on kannatettavaa. Lohjan kaupungin maahanmuuttajapalveluiden asiakkaista varsin moni on hakenut ammatilliseen koulutukseen peruskoulun päättötodistuksella, mutta selviytyminen ammatillisissa opinnoissa, etenkin YTO-aineissa on ollut vaikeaa, eteneminen opinnoissa kielitaitohaasteiden vuoksi haasteellista ja keskeyttämissä on tapahtunut. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät ovat tehneet parhaansa maahanmuuttajaopiskelijoiden tuen lisäämiseksi esimerkiksi hankerahoituksella, mutta on selvää että vieraskielisten opiskelijoiden lisääntyessä pelkkä hankkeisiin turvautuminen ei voi olla riittävää vaan ammatillisen koulutuksen rahoituksen vahvistamiseen tarvitaan pysyvää ja voimakkaampaa instrumenttia.

Mainittakoon, että Lohjan kaupunki ei ole mukana työllisyyden kuntakokeilussa ja siksi Lohja pitää tärkeänä, että suunnitellut entistä intensiivisemmät ja räätälöidymmät työvoimapoliittiset toimenpiteet ovat kaikkien TE-toimiston maahanmuuttaja-asiakkaiden saavutettavissa riippumatta siitä, onko heidän kotikuntansa työllisyyden kuntakokeilussa.

Lohjan kaupungin aikuissosiaalityössä on havaittu että kaupungin maahanmuuttaja-asiakkaissa on ryhmiä, joiden oleskelulupatyyppi vaikuttaa mahdollisuuksiin saada TE-toimiston palveluita. Esimerkiksi oleskelulupa ulkomaalaislain §89 perusteella ei sisällä työnteko-oikeutta, mikä estää kokonaan henkilön pääsemisen kotouttamislain mukaiseen kotoutumiskoulutukseen työvoimapoliittisena koulutuksena. Oleskeluluvan ulkomaalaislain §89 perusteella saaneet ovat kuitenkin täysin työkykyisiä ja maassa pysyväisluonteisesti asuvia, vaikka lupa myönnetäänkin vuodeksi kerrallaan. Kotouttamislain uudistamistyön ohessa on tärkeää tehdä myös tarvittavat muutokset ulkomaalaislakiin, jotta maassa tosiasiallisesti pysyväisluonteisesti asuvat henkilöt eivät jäisi asianmukaisten kotouttamistoimenpiteiden ulkopuolelle.

Luvussa 7 tuodaan esiin lyhyesti sosiaalitoimen rooli kotoutumisen edistämässä. Lohjan kaupunki muistuttaa, että lähes kaikissa Suomen kunnissa sosiaalitoimen alaiset maahanmuuttajapalvelut ovat lähestulkoon tärkein ohjauksen, neuvonnan ja tuen paikoista maahanmuuttajille etenkin heidän kotoutumisprosessinsa alkuvaiheessa. Haavoittuvassa asemassa olevilla (pitkäaikaissairaat, ikäihmiset, luku- ja kirjoitustaidottomat, vammaiset, kotiäidit) asiakkuudet sosiaalitoimen alaisissa maahanmuuttajapalveluissa voivat olla pitkiäkin.

Sosiaalitoimen alaiset maahanmuuttajapalvelut toteuttavat käytännön tasolla ja intensiivisessä muodossa kotouttamislain §8 mukaista ohjausta ja neuvontaa asiakkailleen. Yleensä tämä ohjaus ja neuvonta on moniammatillista ja edellyttää etenkin maahantulon alussa säännöllistä yhteydenpitoa asiakkaan asioissa esimerkiksi Kelaan, TE-toimistoon, varhaiskasvatukseen, lasten kouluihin sekä myös työvoimapoliittisten koulutusten järjestäjiin. Sosiaalitoimen alaiset maahanmuuttajapalvelut vastaavat kotouttamislain §12 mukaisten kotoutumissuunnitelmien tekemisestä henkilöille, jotka saavat muuten kuin tilapäisesti toimeentulotuesta annetun lain mukaista toimeentulotukea. Sosiaalihuollon ammattihenkilö tekee myös alaikäisten kotoutumissuunnitelmat ja perheiden kotoutumissuunnitelmat sekä päätökset kotouttamislain mukaisesta jälkihuollosta. Sosiaalitoimen alaiset maahanmuuttajapalvelut ovat pääsääntöisesti taho, joka vastaa kotouttamislain §14 2 momentin mukaisten palveluiden järjestämisestä:

” Kunta sopii kotoutumissuunnitelmassa maahanmuuttajan kanssa kotoutumista ja työllistymistä edistävästä kunnan palveluista tai muista toimenpiteistä, jos maahanmuuttaja ei terveydentilansa, ikänsä, perhesyiden taikka näihin rinnastettavien syiden vuoksi voi osallistua kotoutumista tukeviin työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin.”

Lohjan kaupunki kokee, että sosiaalitoimen alaisten maahanmuuttajapalveluiden rooli yhtenä kaikkein tärkeimmistä kotoutumisen edistäjistä ei näy riittävällä tavalla lausuntoluonnoksessa. Kyseessä on kuitenkin juuri se viranomaistaho, jonka luona suuri osa maahanmuuttajaväestöstä asioi etenkin maahantulonsa alkuvaiheessa.

Maahan muuttaneiden kotoutumisen edistämiseksi sosiaalitoimi tulee olemaan myös jatkossa yksi keskeisin toimija riippumatta siitä, siirtyykö sosiaalipalveluiden järjestäminen hyvinvointialueelle (sote-maakuntaan) vai säilyykö palvelun järjestämismääräyksen vastuu kunnalla.

Lausuntoluonnoksessa kiinnitetään perustellusti huomiota kotona lastaan huoltavien maahanmuuttajien palvelutarpeisiin. Käytännössä kotihoidontuella olevien huoltajien tai muiden työvoiman ulkopuolella olevien ohjaaminen vapaan sivistystyön koulutuksiin (ns. UMAKO-koulutus), kolmannen sektorin kotoutumista edistävien palveluiden pariin tai muihin kotoutumista edistäviin palveluihin tapahtuu sosiaalitoimen alaisen sosiaaliohjaajan johdolla, tarvittaessa verkostoyhteistyönä ja saattaen vaihtaen. Siksi kaikessa kotoutumisen edistämisen vahvistamistyössä tulee turvata riittävät sosiaalihuollon resurssit. Henkilöstön riittävästä määrästä, osaamisesta ja perehdytyksestä on huolehdittava. On myös tarpeen huolehtia siitä, että sosiaalitoimen ja -ohjauksen osalta palvelu on yhtä laadukasta ja kattavaa paikkakunnasta riippumatta. Tämän vuoksi on perusteltua laatia kotoututtavan sosiaaliohjauksen valtakunnalliset laatusuosituksen.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Lohjan kaupunki kokee, että kiintiöpakolaisten kuntaanohjaus toimii tällä hetkellä verrattain hyvin ja selkeästi erityisesti kiintiöpakolaisryhmien kohdalla. ELY-keskus on toimittanut kuntaesitykset asianmukaisessa aikataulussa ja tiedottanut tuloaikataulusta hyvin. Kunnan omistama vuokratiloyhtiö on pystynyt varautumaan kiintiöpakolaisryhmän tulon varaamalla sopivat asunnot, jos tulevan kiintiöpakolaisryhmän koko ja asumiseen vaikuttavat keskeiset seikat (esimerkiksi liikuntaesteet) ovat hyvissä ajoin tiedossa.

Yksittäisiin turvapaikansaaneita koskeviin kuntapaikkaesityksiin on vaikeampi vastata, koska kuntapaikkaesitykset tulevat ennakoimattomasti sitä mukaa kun vastaanottokeskuksissa oleskelevat ovat saaneet oleskelulupia. Kunnan omistama vuokratiloyhtiö ei pysty nopealla aikataululla varaamaan asuntoja, vaan ajantasainen asuntotilanne ratkaisee sen, voiko kuntapaikkaesitykseen vastata. Usein on myös niin, että henkilöt ovat kiinnittyneet vastaanottokeskuspaikkakunnilleen tai niiden lähikaupunkeihin eivätkä ole halukkaita muuttamaan kaupunkiin, jossa eivät ole koskaan oleskelleet. Kun asiakkaat tulevat ”tipoitain” ja yllättäen, varautuminen heidän tulemiseensa on vaikeampaa.

Joskus on käynyt niin, että yksityismajoituksessa olevan henkilön oleskeluluvan saamisesta ei ole tullut kuntaan vastaanottokeskukselta minkäänlaista tietoa. Henkilö on saattanut olla useamman kuukauden kunnassa kuntalaisen oikeuksin ja velvollisuuksin ennen kuin hän on tiennyt, että kunnassa on sosiaalitoimen alaiset maahanmuuttajapalvelut, joilla on kotouttamislain §8 perustuva lakisääteinen velvollisuus häntä ohjata ja neuvoa. On tärkeää, että kaikissa tilanteissa (oli kyse sitten yksityismajoituksessa olevasta tai muusta kuntaan muuttaneesta) vastaanottokeskus informoi kuntaan muuttavasta asiakkaasta sitä kotouttamislain mukaisessa ohjausvastuussa olevaa tahoa (tällä hetkellä kunnan maahanmuuttajapalvelut), joka tehtävää kunnan alueella hoitaa.

Kuntapaikalle tulleiden henkilöiden muuttaminen omatoimisesti pääkaupunkiseudulle kuntapaikan saamisen jälkeen on yleinen ilmiö, joka hidastaa ihmisten kotoutumista. Moni maahan muuttanut on alkuvaiheessa tyytymätön asuntoonsa ja paikkakuntaansa ja olettaa usein väriiden tietojen ja oletusten varassa saavansa parempaa palvelua pääkaupunkiseudulla. Usein asiakkaat ovat allekirjoittaneet vuokrasopimuksen pääkaupunkiseudulta ymmärtämättä sen sisältöä, vuokratuuden käsitettä ei ole ymmärretty, Kelan kriteerejä vuokratuuden myöntämiselle ei ole ymmärretty, perustoimeentulotuessa hyväksyttävien asumismenojen määrää ja käsitettä ei ole ymmärretty, usein on luultu, että pääkaupunkiseudun sosiaalitoimi palvelee yhtä matalalla kynnyksellä ja intensiivisesti kuin alkuvaiheen kotouttava sosiaalityö pienemmällä paikkakunnalla. Muuttoa tapahtuu pääkaupunkiseudulle, vaikka asiakkaalle olisi kerrottu intensiivisesti ja tulkkivälitteisesti useita kertoja (orientaatiokurssien lisäksi), että muuttoa pääkaupunkiseudulle ei pidä tehdä, jos asunto on Kelan ja perustoimeentulotuen näkökulmasta ylikallis.

Itsenäinen muuttoliike ylikalliisiin asuntoihin pääkaupunkiseudulle voi aiheuttaa kohtuutonta painetta pääkaupunkiseudun sosiaalityölle, aiheuttaa asunnottomuutta ja ylivelkaantumista ja lisätä syrjäytymisriskiä. Siksi on perusteltua panostaa erityisellä tavalla sekä valtionrahoituksella että järjestöyhteistyöllä pakolaisia vastaanottavissa kunnissa asumistaito- ja valmennukseen, asumisviihtyvyyden vahvistamiseen sekä niiden yleisten tekijöiden vahvistamiseen, jotka lisäävät kiinnittymistä pakolaisia vastaanottavalle paikkakunnalle.

Lohjan kaupunki ei kannata termin ”esikotouttava toiminta” käyttöä. Se voi aiheuttaa sekaannusta oleskelulupaa odottavien ja oleskeluluvan jo saaneiden välille. Kotouttamisesta on syytä puhua ainoastaan oleskeluluvan jo saaneiden kohdalla. Oleskelulupaa odottavien henkilöiden työ- ja opintotoimintaa koskien on olemassa oleva vakiintunut termistö, jota on syytä käyttää myös jatkossa.

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

Lohjan kaupunki kannattaa ohjauksen ja neuvonnan saatavuuden parantamista maahanmuuttajille ja ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämiseen tarkoitettujen valtionrahoitushakujen jatkamista.

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Lohjan kaupunki kannattaa sitä, että suomalaisessa yhteiskunnassa tarvittavien tietojen saatavuutta vahvistetaan esimerkiksi omakielisen yhteiskuntaorientaation ja orientaatiojakson avulla. On tärkeää ja kannatettavaa, että työmarkkina-asemasta ja elämäntilanteesta riippumatta vasta maahan tulleet saavat omalla kielellään tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Tätä yhteiskuntaorientaatioksi sanottua jaksoa on Lohjalla menestyksekkäästi toteutettu yhteistyössä Suomen Pakolaisapu Ry:n, TE-toimiston, kotoutumiskoulutuksen järjestäjien ja vapaan sivistystyön toimija Hiiden Opiston kanssa. Tarkoituksena on ollut nimenomaan se, että sekä työttömiksi työnhakijoiksi ilmoittautuneet että työvoiman ulkopuolella olevat (pitkäaikaissairaat, vammaiset, kotiäidit) käyvät saman alkuorientaation. Tämä orientaatiojakso on kirjattu kunnassa työvoiman ulkopuolella olevien henkilöiden kotoutumissuunnitelmiin ja TE-toimistossa työvoimaan kuuluvien kotoutumissuunnitelmiin. Kurssien korvaavuuksista ja käytännön toteutuksesta on sovittu koulutuksenjärjestäjien ja kunnan kanssa yhdessä. Lohjan kaupunki kannattaa siis lämpimästi kaikille maahantulijoille yhteisen orientaatiojakson luomista ja valtakunnallistamista, koska kokemukset Lohjalla tällaisen orientaatiojakson järjestämisestä ovat erittäin positiivisia.

Lohjan kaupunki pitää epäselvänä ja epätarkoituksenmukaisena sellaista luvussa esitettyä käsitettä kuin ”kotoutumisohjelma” eikä voi kannattaa termin käyttöönottoa. Kaikki kotoutumista tukevat toiminnot jotka koskevat yksittäistä maahanmuuttajaa ja hänen tietotaitojaan, on sovittavissa hänen kotoutumissuunnitelmassaan, joka nykylainsäädännönkin mukaan (KotoL §11-§19) sovitaan asiakkaan elämäntilanteesta ja työmarkkina-asemasta riippuen joko TE-toimistossa, kunnassa tai TE-toimiston ja kunnan yhteistyönä. Lohjan kaupunki ei pidä viranomaisvastuita tällä hetkellä epäselvinä vaan pitää yksiselitteisenä sitä, että kunta on vastuussa työvoimaan kuulumattomien henkilöiden kotoutumisen edistämisestä siten kuten kotouttamislain §14 2. momentissa säädetään. Lohjan kaupunki toivoo, että tähän kunnan vastuulle kuuluvaan tehtävään osoitetaan myös riittävät määrärahat: Lohjan kaupunki kokee, että esimerkiksi kiintiöpakolaisten vastaanotosta maksettava laskennallinen korvaus ei tällä hetkellä mahdollista riittävällä tavalla riittävän systemaattisia toimenpiteitä vammaisten, pitkäaikaissairaiden tai lapsia kotonaan hoitavien huoltajien kotoutumistarpeisiin vastaamiseen. Positiivista muutosta asiaan on tuonut vapaan sivistystyön ns. UMAKO-rahoitus jota vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat voineet hakea 2018 lähtien.

”Kotoutumisohjelma” terminä luo turhaa sekaannusta kunnan kotouttamisohjelman (strateginen dokumentti josta säädetään kotouttamislain §32-33:ssa.) ja asiakkaan yksilöllisen kotoutumissuunnitelman väliin. Luvussa 10 ei myöskään perustella, mitä lisähyötyä ”kotoutumisohjelma” tuo asiakkaan yksilölliseen kotoutumissuunnitelmaan nähden. Luvussa mainitut asiakkaan yksilölliset lähtökohdat ja tarpeet kirjataan tällä hetkellä asiakkaan kotoutumissuunnitelmaan, eikä tätä perusrakennetta ole minkäänlaista tarvetta lähteä muuttamaan.

Kotouttamislain §11 tämänhetkinen kirjaus kotoutumissuunnitelman tehtävästä ja tarkoituksesta on selkeä eikä sitä tarvitse muuttaa:

” Kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan yksilöllinen suunnitelma niistä toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä edistää hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan.”

Luvussa 10.3.2 esitetään tavoitteena kotoutumiskoulutuksen laadun vahvistaminen. Erityisen kannatettava on kirjaus ”parannetaan kotoutumiskoulutuksen saatavuutta henkilöille, joilla on kotoutumiskoulutuksen tarve, eikä enää voimassa olevaa kotoutumissuunnitelmaa”. Lohjan kaupunki haluaa tuoda esiin että aikuissosiaalityön asiakaskunnassa on tälläkin hetkellä tällaisia henkilöitä ja he hyötyisivät TE-toimiston monipuolistuvasta palvelutarjonnasta pitkäaikaistyöttömille, osatyökykyisille ja monille muille henkilöille jotka tarvitsevat tukea työmarkkinoille sijoittumiseen työttömyyden pitkittyessä.

Lohjan kaupunki kannattaa kaikkia niitä kehittämistoimenpiteitä joiden tavoitteena on vahvistaa kotoutumiskoulutuksen, aikuisten perusopetuksen, lukutaitokoulutuksen ja muiden maahanmuuttajien kotoutumisen tukemiseen suunnattujen koulutusten laatua ja vaikuttavuutta. Erittäin tärkeää tässä kehittämistyössä on kuulla ja ennen kaikkea kuunnella kotoutumiskoulutuksesta, aikuisten perusopetuksesta, luku- ja kirjoitustaidon opetuksesta vastanneita oppilaitoksia ja näiden oppilaitosten henkilökuntaa.

Lohjan kaupunki ottaa kielteisen kannan lukuun 10.4 kokonaisuudessaan. Kotoutumissuunnitelman kesto on tällä hetkellä pääsääntöisesti kolme vuotta ja erityisperusteiden vallitessa kotoutumissuunnitelman kesto voidaan jatkaa viiteen vuoteen. Kotoutumissuunnitelman keston lyhentäminen tarkoittaa käytännössä merkittävää kotoutumista tukevien koulutusten ja palveluiden heikentämistä eikä se vastaa eduskunnan yleiseen tavoitteeseen kotouttamisen nopeuttamisesta. Kotoutumissuunnitelman keston lyhentämiselle ei myöskään esitetä lausuntoluonnoksessa minkäänlaisia perusteluja. Lausuntoluonnoksen johdanto-osiossa esiin tuotu tilastotieto puoltaa ennemminkin kotoutumissuunnitelman keston pidentämistä. Jos maahan muuttaneiden kotoutumista, työllistymistä ja kielen oppimista halutaan nopeuttaa, keinoja ovat luvussa 7 esiin tuodut työvoimapolitiittisten toimenpiteiden monipuolistamisen keinot sekä yleiset kotoutumiskoulutusten laadunvahvistamisen keinot. Kotoutumissuunnitelman keston lyhentäminen ei nopeuta yhtään millään tavalla maahan muuttaneen kotoutumista.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Lohjan kaupungilla ei ole kommentoitavaa lukuun 11.

Lohjan kaupunki haluaa kuitenkin muistuttaa että kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden ja työn perusteella muuttavien mukana paikkakunnalle muuttaa usein heidän puolisoitaan ja lapsiaan, millä on vaikutusta myös kunnan peruspalveluiden (neuvolat, koulut, varhaiskasvatus) toimintaan. Lohjalla on havaittu, että kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden mukana muuttavilla perheenjäsenillä voi olla laajoja suomalaista yhteiskuntaa koskevia tiedontarpeita. Kotouttamislain muutostyössä täytyy turvata se, että myös kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden perheenjäsenet pääsevät kaikkien kotoutumista tukevien palveluiden piiriin. Tällä hetkellä kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden perheenjäsenet saavat pääsääntöisesti tilapäisen oleskeluluvan B, mikä pitää heidät esimerkiksi TE-toimiston järjestämisvastuulla olevien kotoutumiskoulutusten ulkopuolella.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

Lohjan kaupunki kannattaa järjestöyhteistyön vahvistamista kotouttavassa työssä. Lohjalla on havaittu että monien kotoutumista tukevien rahastojen (AMIF, ESR, yms.) hallinnointi on liian raskasta pienille yhdistyksille ja tämän vuoksi monet Lohjan kaupungin kumppanina toimivat järjestöt ja seurakunnat ovat sanoneet, etteivät pysty hakemaan näitä rahoituksia. Lohjan kaupunki toivoo että yhdistysten kotouttavaan työhön suunnattuja rahoituksia monipuolistetaan siten, että myös pienemmillä yhdistyksillä olisi realistisia mahdollisuuksia osallistua rahoitushakuihin.

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

Lohjan kaupunki kannattaa lämpimästi kaikkia luvussa 13 esitettyjä toimenpiteitä hyvien väestösuhteiden vahvistamiseksi.

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

Lohjan kaupunki esittää yleisenä koko selontekoa koskevana kantanaan, että selonteon tulee tukeutua kokonaisvaltaisesti tutkittuun tietoon. Selonteon tulee ottaa lainsäädäntötyön lähtökohdaksi ennen kaikkea laadukkaat tutkimukset sekä kotouttavan työn ammattilaisten ja asiantuntijoiden esittämät lausunnot. Eduskunta on esittänyt yleisen tahtotilan kotouttamisen

nopeuttamisesta, mutta tavoitteeseen nähden parhaiden keinojen selvittäminen tutkittuun tietoon nojaten on virkamiesten tehtävä. Tämän vuoksi yleistason ajatus ”kotoutumisjakso määritellään pääsääntöisesti yhden vuoden pituiseksi” ei voi olla lainvalmistelua eikä varsinkaan kotoutumissuunnitelman kestoa sitova linjaus.

” Hallitus huolehtii kotouttamisen merkittävästä nopeuttamisesta siten, että kotoutumisjakso määritellään pääsääntöisesti yhden vuoden pituiseksi. Toimintoja tulee tehostaa nykytilanteeseen verrattuna kaikissa vaiheissa siitä lähtien, kun maahanmuuttaja saapuu Suomeen.”

Lohjan kaupunki ei kannata kotoutumissuunnitelman keston lyhentämistä. Se ei keinona vastaa millään tavoin tavoitteeseen kotoutumisen nopeuttamisesta.

” Kotouttamisen toimivuuden parantamiseksi ja nopeuttamiseksi hallitus siirtää kotouttamispalveluiden kokonaisvastuun kunnille sekä selvittää ne keinot, joiden avulla kotouttamispalveluita on riittävästi tarjolla muuallakin kuin kasvukeskuksissa.”

Lohjan kaupunki yhtyy selontekoluonnoksessa esitettyyn kantaan: Hallituskaudella on käynnissä työllisyyden edistämisen pysyvien rakenteiden uudistaminen ja Sote-uudistus. Kotoutumispalveluiden järjestämistä koskevia lopullisia linjauksia ei ole mahdollista tehdä irrallaan muista rakenteista koskevia ratkaisusta.

Lohjan kaupunki näkee, että työvoimaan kuuluvien työllisyyden ja kotoutumisen edistäminen on ensisijaisesti työvoimaviranomaisten päävastuulla tapahtuvaa toimintaa ja työvoiman ulkopuolella olevien henkilöiden (pitkäaikaissairaat, vammaiset, ikäihmiset, kotona lastaan hoitavat huoltajat) työelämään suuntaavien taitojen ja kotoutumisen edistäminen sosiaalipalveluiden päävastuulla tapahtuvaa toimintaa. Se, mikä taho vastaa tulevaisuudessa työllisyyspalveluista ja mikä taho sosiaalipalveluista, ratkaistaan siinä vaiheessa, kun soteuudistus ja työllisyyspalveluita koskevat uudistukset ovat valmiit.

Päävastuullinen viranomainen voi luoda kumppanuuksia eri viranomaisten sekä kolmannen sektorin kanssa ja rakentaa yhdessä sellaisia toimintoja, joiden vaikutuksesta ihmisen kielitaito, osallisuus yhteiskunnassa ja yleisyhteiskunnalliset taidot vahvistuvat.

Tärkeää on turvata kaikissa tilanteissa ja riippumatta rakenneuudistusten lopputuloksesta riittävät ammattilaisten resurssit, tiedonkulun jouhevuus ja tietojärjestelmien yhteensopivuus sekä palvelun saavutettavuus, laatu ja vaikuttavuus.

”Kotouttamispalveluiden kokonaisvastuuta” ei voi siirtää kunnille, vaan esimerkiksi kotouttavan yhteiskuntaorientaatiojakson järjestämisessä työvoimaviranomainen ja kunta voivat tehdä jouhevaa yhteistyötä sen takaamiseksi, että sekä työvoimaan kuuluvat että työvoiman ulkopuolella olevat pääsevät yhteiskuntaorientaatiojaksoon osallisiksi.

"Hallitus huolehtii siitä, että maahanmuuttajien työllistymistä tukevien palvelujärjestelmien ja -rakenteiden toimivuutta parannetaan vastaamaan myös työllistävien yritysten tarpeita."

Lohjan kaupunki näkee kaiken kaikkiaan hyvänä ja kannatettavana, että työnantajayhteistyötä vahvistetaan ja työvoimapolitiittiset toimenpiteet muuttuvat yhä monipuolisemmiksi muun muassa niillä keinoilla, joita luonnoksen luvussa 7 esitetään.

"Hallitus huolehtii siitä, että työntekijän oleskelulupahakemusten käsittelyaikaa nopeutetaan. Hakemusten käsittely saa kestää enintään kaksi kuukautta."

Lohjan kaupunki kannattaa kaikkia toimia joilla vahvistetaan lupakäsittelyn laatua ja nopeutta. Lohjan kaupunki haluaa myös, että ulkomaalaislakia kehitetään siten että työvoimapalveluiden ulkopuolelle jääviä väliinpuotoajaryhmiä ei enää olisi. Tällä hetkellä esimerkiksi ulkomaalaislain §89 mukaisen oleskeluluvan omaavat ovat tällainen ryhmä. Lohjan kaupungin näkemyksen mukaan tämä täysin työkykyinen ja työhaluinen ryhmä poikkeaa selvästi muista työvoiman ulkopuolella olevista ihmisistä joiden kotouttamispalveluiden järjestämisvastuussa kunta on (vammaiset, ikäihmiset, pitkäaikaissairaat, kotona lastaan hoitavat huoltajat).

"Hallitus ryhtyy toimiin kotoutumiskoulutuksen kieliojaintojen uudelleen järjestämiseksi, jotta opetuksen laatu turvataan ja oppimistulokset paranevat vastaamaan niille asetettuja oppimistavoitteita sekä työelämän kielitaitovaatimuksia."

Lohjan kaupunki kannattaa tätä tavoitetta.

"Hallitus lisää oleskeluluvan saaneen maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelmaan sisältyvän kielikoulutuksen velvoittavuutta siten, että kielikoulutukseen sisältyy kielitaitoa mittaava koe."

Lohjan kaupunki yhtyy kotouttamisselonteossa esiin tulleisiin seikkoihin siitä, että kielitaitoa mittaava arviointi on jo tällä hetkellä olemassa. Lohjan kaupunki yhtyy kotouttamisselontekoluonnoksessa esitettyihin näkemyksiin siitä, että lähtötasoarviointia ja loppuarviointia on syytä kehittää ja yhdenmukaistaa.

"Hallitus lisää turvapaikanhakijan vastaanottopalveluihin sisältyvän opintotoiminnan velvoittavuutta. Turvapaikanhakijalta tulee edellyttää suomalaisen yhteiskunnan toimintatapojen, sääntöjen sekä arvojen tuntemusta. Tämän varmistamiseksi tulee olla koe."

Lohjan kaupunki yhtyy kotouttamisselonteossa esiin tulleisiin seikkoihin siitä, mitä opintotoimintaa vastaanottokeskuksissa järjestetään jo nyt. On tärkeää turvata riittävä, laadukas ja mielekäs opintotoiminta oleskelulupaprosessin aikana. Lohjan kaupunki ei kannata termin ”esikotouttava toiminta” käyttöönottoa. Se voi aiheuttaa sekaannusta oleskelulupaa odottavien ja oleskeluluvan jo saaneiden välille. Kotouttamisesta on syytä puhua ainoastaan oleskeluluvan jo saaneiden kohdalla. Oleskelulupaa odottavien henkilöiden työ- ja opintotoimintaa koskien on olemassa oleva vakiintunut termistö jota on syytä käyttää myös jatkossa.

"Hallitus ryhtyy viivytyksettä toimiin maahanmuuttajataustaisten naisten työllistämisen edistämiseksi. Maahanmuuttajanaiset tulee asettaa kotouttamispalveluiden erityiseksi kohderyhmäksi."

Lohjan kaupunki kannattaa kaikkia toimia joilla vahvistetaan maahan muuttaneiden naisten osallisuutta yhteiskunnassa, koska tällä hetkellä erityisesti pakolaistaustaisten naisten työllisyysaste on selvästi pakolaistaustaisten miesten työllisyysastetta heikommalla tolalla.

Lohjan kaupunki haluaa myös että muiden haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien kotoutumisen edistämiseen kehitetään keinoja: Lohjan kokemusten mukaan muun muassa vammaiset maahanmuuttajat sekä pitkäaikaissairaat maahanmuuttajat tarvitsevat erityistä tukea sukupuolestaan riippumatta.

"Hallitus huolehtii kolmannen sektorin eli järjestöjen ja vapaan sivistystyön osuuden kasvattamisesta kotouttamisessa sekä ryhtyy toimiin viranomaisten ja kolmannen sektorin välisen työnjaon määrittelemiseksi uudelleen."

Lohjan kaupunki kannattaa tiivistä yhteistyötä kolmannen sektorin ja vapaan sivistystyön kanssa kotoutumisen edistämässä. Yhteistyön vahvistaminen edellyttää riittävää rahoituspohjaa sekä haku- ja raportointiprosessia josta myös pienet yhdistykset voivat realistisesti selvitä.

Kerkkänen Heikki
Lohjan kaupunki - aikuissosiaalityö/maahanmuuttajapalvelut.